

ЈОВАН ДЕЛИЋ

**СА ЈЕЗИЧКОМ САВЈЕШЋУ –
SPRACHGEWISSEN – ДО ПЈЕСМЕ
ЗА ТРАЈАЊЕ – GEDICHT AN DIE DAUER**

Изузетна је част и привилегија говорити данас у Матици српској о личности планетарног значаја и вриједности – о Петеру Хандкеу – утолико прије и више што је Петер Хандке почасни члан Матице српске, што му је Матица приредила споменицу поводом осамдесет година живота и што је Хандке пријатељ ове земље, овога народа и свих његових крајева.

У овом граду му је додијељена награда „Милован Видаковић”, у Београду награда „Момо Капор”, у селу Бела Вода – Беловодска розета, у Грачаници Златни крст кнеза Лазара, у Андрићграду – Велика Андрићева награда, да наведемо само неколико уздарја за набројене дарове којима је Хандке даривао овај народ, посебно на Косову и Метохији, од новчаних и материјалних до оних чија је вриједност непроцјењива, а то су: разарање космичке лажи о Србији и Србима и јавна, књижевна борба за правду за Србију – *Gerechtigkeit für Serbien*.

Сам против цијелог свијета, који је хорски понављао клевете, лажи и оптужбе на лажима засноване, па нас онда засипао бомбама са осиромашеним уранијумом, дугорочно трујући земљу, ваздух, воду и ватру, и убијајући људе, рушећи мостове, возове и градове, Хандке је личио на Дон Кихота који се бори не само са вјетрења-чама већ са силама немјерљивим. Он је тражио само правду за Србију и истину о Србији, оно што би требало да тражи сваки честити и истинољубив човјек, поготову Европљанин. Путовао је и ломатао се по Босни, Херцеговини, Косову, Србији, о своме хљебу и опанцима. Ризиковао је и углед, и главу, и статус, и – побиједио је.

Осјећао се пријатно међу Србима. Једним није био најсрећнији: није био задовољан колико га Срби читају, играју његове драме и гледају их. Вјероватно је у праву, или је био у праву до појаве ове Споменице.

Овај зборник радова показује да се његова књижевност чита, па и врло компетентно тумачи у свим српским земљама и покрајинама: у Републици Српској (Анђелка Крстановић), на Косову и Метохији (Марија Јефтимијевић Михајловић, Драгомир Костић, Живојин Ракочевић), у Црној Гори (Будимир Дубак, Радомир Уљаревић), у Београду и Новом Саду (Душан Глишовић, Миодраг Вучковић, Иван Негришорац, Душан Пајин, Гојко Ђого, Зоран Аврамовић, Слободан Самарџић, Селимир Радуловић, Милета Аћимовић Ивков, Јован Делић) и, што је можда најважније, да су се у овом зборнику јавили млади, даровити, врло компетентни тумачи књижевности, што ће рећи да Хандкеова проза у Србији има будућност (Никола Маринковић, Катарина Пантовић, Јелена Марићевић Балаћ, Растко Лончар, Милан Радоичић, Милена Кулић и Срђан Орсић) – диван букет младих и паметних људи на којима је будућност српске науке о књижевности и књижевне критике. Природно је да сви радови нијесу, нити могу бити, на истом нивоу, али су сви писани с љубављу, дубоком оданошћу; о поштовању да не говоримо.

Документарни значај имају фото-записи неизоставног Бранка Лучића, ревносног фото-летописца Матице српске, и, нарочито, „Грађа за биографију Петера Хандкеа” коју су припремиле Слађана Субашић и Ивана Живковић. Ту су пописане педесет двије Хандкеове књиге, затим његови прилози у књигама и часописима (укупно сто седамнаест), интервјуи и изјаве (четрдесет једна јединица), а потом литература о Хандкеу: шест књига и триста тридесет и четири прилога у књигама, часописима и листовима. Укупно ове грађе за Хандкеову библиографију има петсто педесет библиографских јединица, што никако није мало, а сви наслови још нијесу пописани, поуздано свједочим.

Хандке се, ипак, чита међу Србима; Хандке се преводи и објављује; о Хандкеу се пише и говори, Хандке се проучава и, што је најважније, Хандке се цијени, поштује и воли и као свјетски човјек, и као свјетски писац, али и као неко свој и ближњи.

Посебан печат овој Споменици дали су пјесници, који су се оглашавали стиховима већином прије ове Споменице, и независно од ње. Њихове пјесме су уздарје за Хандкеове бројне дарове Србија у најтежим временима. Своје стихове Хандкеу су даривали Матија Бећковић, Радомир Андрић, Ђорђо Сладоје, Миодраг Раичевић, Верољуб Вукашиновић, Иван Негришорац, Благоје Баковић, Мирослав Алексић, Драган Јовановић Данилов и Драган Хамовић

– цијела једна пјесничка збирка, један пјеснички вијенац у част и славу Петера Хандкеа.

Најзад, нешто сасвим лично:

Веома сам поносан што сам члан Уредништва Споменице Матице српске њеном почасном члану Петеру Хандкеу и што сам понешто допринио и као аутор и као уредник. Изузетно сам захвалан мојим колегама и пријатељима из уредништва – Ивану Негришорцу, Јану Красном и Селимиру Радуловићу – што су мом прилогу дали почасно, уводно мјесто у Споменици. Око те одлуке нијесам консултован. Хвала им што су ме поштедели.

Поносан сам на вишедеценијско познанство с Петром Хандкеом и на полувјековно пријатељство с његовим преводиоцем Жарком Радаковићем. Тај човјек има мисију када је ријеч о рецепцији Петра Хандкеа у српској књижевности и култури. Дужан сам да то кажем баш данас у Матици српској. Хвала ти, Жарко.

Међу најрадосније тренутке у својој критичарској дјелатности убрајам двије одлуке што сам их као члан жирија донио: да се Петеру Хандкеу додијели прва књижевна награда „Момо Капор” и Велика награда „Иво Андрић” Андрићевог института у Вишеграду. Испоставило се да сам као српски књижевни критичар учествовао у додјели двију награда једном нобеловцу. Увјерен сам да би мој професор Војислав Ђурић био због тога малчице срећан, као што би био задовољан што га данас у Матици српској овим лијепим поводом спомињен. Имало је смисла студирати свјетску књижевност.

Драги Петер, хвала Ти што си нам даровао драгоцене књиге и што си био са нама када је овај народ био под ватром. Ми не можемо да бирамо вријеме које нам је досуђено нити можемо да се не бавимо оним што нам је суђено. Настојали смо и настојимо да се сваком злу супротставимо највишим вриједностима. Ова кућа то чини већ двјеста година.

Нећу заборавити Твоје искрено узбуђење приликом уручења Велике награде „Иво Андрић” ни твоје ријечи да је најтеже у говору о књижевности спојити озбиљност са страху. Настојаћу да тако остане још ово мало времена што ми је досуђено.

Драги Петер, од срца Ти честитам осамдесет година часног и стваралачког живота. У Србији се каже пријатељу који наврхуни тако лијеп број година: Данас сваки клинац има осамдесет година. А пјесник Миодраг Павловић је са осамдесет рекао: „Коначно улазим у пуну зрелост”. Ријеч *сѣпаросѣ* није помињао нити признавао. Треба то доживјети и осјетити као остварен човјек и као почасни члан Матице српске.

Уосталом, Ти си пјесник Трајања; Твој живот и Твоје стваралаштво су једна велика *Пјесма за Трајање* – *Gedicht an die Dauer*.

Знам да је тако и да ће тако бити. Та твоја *Пјесма за Трајање* прожима и нас који смо повлашћени читаоци и тумачи Твоје књижевности и позива нас да јој се придружимо, да је растумачимо, да потврдимо своју присутност у времену, у бескрајном трајању, у повлашћеним тренуцима интензивног доживљавања, у пробљесцима интуиције и пропланцима сјећања, у унутарњим обасјањима, када се зажаре наша емотивна језгра и жижке нашег живота. Трајање се утврђује ријечју, писањем, језиком. Отуда и она сјајна ријеч – *Sprachwissen*, коју не умијем боље превести него *језичка савјест*. Бити у савезу и у складу са језиком, са својом језичком савјешћу, са свијетом који је тако пун ужаса. Ако немаш ту језичку савјест, ако не постоји *Sprachwissen*, онда је све дозвољено. Алудирајући на Достојевског, *Sprachwissen* би се могло разумијети и као *језички бој*; као осјећање за истину, за правду, за разумијевање ужаса и бола; за истраживање и објављивање истине о ужасу и болу; за њено језичко обликовање и моделовање.

Нико као Ти није тако лапидарно ни тачно формулисао свој доживљај Косова и Метохије овом кратком реченицом, изоштре-ном и јасном као *груји мач*:

„Ово је универзум бола.”

Ми деценијама живимо у том универзуму бола.

Нико тако као Ти није био усхићен и потресен пред усамљеном фреском Богородице с котарицом у запаљеној Богородици Љевишкој у Призрену.

Нико није написао такве путописе о Србији и српским земљама као Ти.

Нико није у путописима тако опјевао српске ријеке: Мораву, Дрину, Саву, Дунав, нити је осјетио њихов фактички и симболички значај за овај народ.

Ми смо живи у Твојој литератури, драги Петер; истина о нама је жива; универзум бола дише.

Твоја литература је други мач – мач освете против клевете; естетски, поетски мач, који не убија већ ослобађа од клевете и лажи, како твоју рођену, мртву „свету мајку”, тако и Србију.

А када је о Твојој мајци ријеч, о њеној несрећи, био сам до сржи потресен како си се суочио с тим њеним „ужасом празнине”; како си извео ту анатомију „ужаса празнине” једног од Теби најдражих бића. *Ноггор васи*.

Рано си научио да се суочиш са ужасом, и то Ти је помогло да нас разумијеш; да осјетиш косовски „универзум бола” и да пишеш о њему.

Желим Ти да Те и даље служи други мач и да будеш у вјечном складу и савезу са својом језичком савјешћу, са својим *Sprachwissen*, док пјеваш *Пјесму за Трајање – Gedicht an die Dauer*.

Драги и поштовани господине Предсједниче, драге колеге сабесједници, поштовани Матичари, драги поштоваоци Петера Хандкеа, хвала вам на посјети и пажњи. Хвала свим учесницима овог тродневног програма у част нашег почасног члана Петера Хандкеа. Ове духовне гозбе не би било без њега ни његовога дјела. А да би било сличних празника духа, неопходан је мир. Зато вас поздрављам оним једноставним, великим и премудрим литургијским поздравом: Мир свима!

(Беседа одржана у Матици српској, 23. марта 2022. године поводом представљања Споменице почасном члану Матице српске *Петер Хандке или Правда за човека и човечносћ*)

Др Јован М. Делић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за српску књижевност са
јужнословенским књижевностима
jovandelic.delic@gmail.com